

Koulujen Aikakauslehtipäivä 14.11.2003

Lukemisen rikkautta

Hei, opiskelija

Haluatko testata lukutaitoasi?

Kiinnostaako tutkia, miten oikein luet? Mitä ajatuksia lukemasi teksti herättää? Opitko jotain uutta? Haluatko tietää lisää?

Apu on lähellä. Avaa tämän lehden sivut 78–83 ja lue Matti Lintulahden kirjoittama juttu Terveemmin, pitempään ja helpommin.

Kokeile lukemista eri tavoin: lue yksin, yhdessä, hiljaa, ääneen, kynän kanssa, ilman kynää, silmäillen, tarkasti, alusta loppuun, lopusta alkuun. Lue otsikot, kuvat, kuvatekstit, kaikki.

Arvioi lukemaasi: ihmettele, epäile, tutki tietolähteet, vakuutu, kysy.

Hei, opettaja

Haluatko olla mediakasvattaja?

Kiinnostaako tutustua aikakauslehteen oppimateriaalina? Mitä lehtijuttuja voisit omassa opetuksessasi hyödyntää? Mitä uutta tietoa lehti tarjoaa sinulle opettajana? Miten vahvistat oppilaasi lukutaitoa ja ohjaat häntä etsimään tietoa aikakauslehtimediasta?

Tutustu tähän Avun 45/2003 lisäpainokseen, joka toimitetaan Koulujen Aikakauslehtipäivänä 14.11.2003 kaikille niille yläasteille ja niihin lukioihin, jotka osallistuvat teemapäivään.

Monista Matti Lintulahden juttuun Terveemmin, pidempään ja helpommin laaditut opiskeluohjeet oppilaillesi ja käykää käsiksi tekstiin.

Ennakoi tulevaa. Ihminen ja teknologia -aihekokonaisuus on tuloillaan kouluihin, samoin viestintä ja mediataito.

Käyttäessäsi Apua ja oheista tehtäväpakettia olet mukana niin lukemisen talloissa kuin opetuksen uusissa sisällöissä.

Matti Saari
Päätoimittaja
Apu

Tekstin tarkastelun APUna

Teksti on kokonaisuus

1. SILMÄILE tekstiä kokonaisuutena. **Piirrä** erilliselle paperille tekstin yleishahmo niin, että kaikki sen osat ovat mukana: tekijät, otsikko, ingressi, väliotsikot, erilliset laatikkotekstit eli "kainalot", kuvatekstit.

Voit käyttää miellekarttamaista esitystapaa, listata asiat haluamallasi tavalla tai kokeilla taittосуunnitelman tapaista kuviota.

Tekstin osien hahmottaminen ennen yksityiskohtaista lukemista on olennainen osa lukemisen strategiaa: opiskelulukemisessa kokonaisuuden jäsentäminen on monelle lukijalle vaikeaa, sillä huomio kiinnittyy yksityiskohtiin. Visuaalistaminen havainnollistaa ja opettaa näkemään tekstin hierarkkisia tasoja: yksityiskohdat asettuvat isompaan kehykseen.

2. REAGOI tekstikokonaisuuden asettamiin näkökulmiin keskustelemalla tekstin osien kanssa.

Tekstikokonaisuus ohjaa lukijaa ymmärtämään tekstin merkitystä. Aikakauslehtitekstissä otsikointi sekä tekstin asettelu ja koko ulkoasu vaikuttavat lukijaan ja merkityksen syntyyn. Ennen varsinaista lukemista kannattaa tekstille esittää yleisluonteisia kysymyksiä ja samalla huomata, miten teksti lukijaa ohjaa.

● **Pohdi**, onko otsikko väite/toteamus/uhkaus/vetoomus/mielipide/tms.

● **Esitä** arviosi siitä, sisältävätkö väliotsikoidut jaksot esimerkkitarinoita/ihmeitä/huhuja/varmoja tietoja/kirjoittajan kannanottoja/tutkijoiden näkemyksiä/tms.

● **Päättele** ingressin ja väliotsikoiden perusteella millainen on tekstin yleis-sävy ja asenne teknologiaa kohtaan. Onko se ihannoiva/asiallinen/pelokas/kyseenalaistava/liioitteleva/vähättelevä/kaikkia näitä/jotakin muuta?

Tekstillä on asiaa

1. LUE teksti huolellisesti, mielellään pari kertaa. Älä välitä, vaikka et ehkä ymmärrä täsmällisesti kaikkia käsitteitä. Niihin voi palata myöhemmin.

● **Palaa** piirtämäsi kuvioon ja muotoile lauseeksi tai muutamaksi lauseeksi kunkin väliotsikon keskeinen asiasisältö.

● **Vertaa** omaa muotoiluasi toisen lukijan tekemiin muotoiluihin ja koetakaan yhdessä saada aikaan yhteinen näkemys siitä, mikä on kunkin kappaleen olennainen viesti.

Kirjoittamalla oppimisen tekniikkaan kuuluu se, että opittu asia kirjoitetaan näkyviin. Kirjoittaessaan ihminen joutuu käsitteellistämään asioita, jolloin ajattelu syvenee.

2. REAGOI TEKSTIN ASIASISÄLTÖÖN JA NÄKÖKULMIIN.

Merkitse tekstiin tai marginaaliin

● hämmästyttäviä/kiinnostavia/vihastuttavia/yksityiskohtia/jne.

3. TUTKI TEKSTIN KIELTÄ JA VAIKUTTAMISEN KEINOJA.

Etsi kohtia, joissa

● kirjoittaja puhuttelee lukijaa/käyttää tieteiskirjallisuusvertailua/esittelee tutkimustuloksia/esittää oman kannanottonsa/ ilmaisee tunteitaan.

Teksti tiedonhaun APUna

Teksti lisää tietoa

1. VARMISTA, että ymmärrät tekstin **AVAINKÄSITTEET**. Selvitä käsitteiden merkitys keskustelemalla arkikielellä parisi kanssa (tai yhteisesti koko opiskeluryhmän kanssa). Hyödynnä artikkelin tietoja ja opettajasi asiantuntijuutta.

Arkikielellä keskusteleminen auttaa sanakirjamaista selitystä paremmin ymmärtämään ilmiötä, josta on kysymys. Lintulahden artikkeli on oivallinen esimerkki siitä, miten nykyaikaisen aikakauslehden avulla uudet, vaikeatkin tieteelliset käsitteet siirtyvät normaaliin yleispuhekieleen. Uusi teknologia arkipäiväistyy sitä mukaa, kun siitä puhuminen helpottuu.

Opiskelussa on myös kysymys eritieteidenalojen terminologian tunteuksesta ja sen omaksumisesta omaan kielenkäyttöön.

Selvitä, mitä tarkoittaa

- bioteknologia/elinsiirrot/elinkauppa/elektroniikka/geenitesti/ geeniterapia/klooni.
- Keskustelkaa myös muista käsitteistä, joita ette aivan varmasti ymmärtäneet.

2. LUE ERITELLEN. Listaa tekstin esimerkkitapaukset ja sijoita ne oikeaan käsitteysteeseen.

Aikakauslehtitekstin tapaan kertoa kuuluu havainnollistaminen. Käytetyimpiä keinoja ovat henkilöhaastattelut ja runsaat esimerkit.

Tottumaton lukija keskittyy lukiesaan usein tapauskertomusten kulkuun ja sisältöön, mutta ei muista tarkistaa, missä asiayhteydessä tarina kerrotaan ja mitä asiaa se havainnollistaa.

Opiskelulukemisen kannalta on tärkeää osata tehdä päätelmiä yksityistapauksesta yleiseen.

Mihin asiayhteyteen seuraavat artikkelin ja ns. kainaloiden esimerkkitapaukset kuuluvat?

- Jenkkisotilaiden taistelupuvut/Mustangilla ajaja/tokiolaistutkijat/steriilissä kuplassa elänyt vauva?
- Matrix-elokuva/Billy Joel/etsintäkuulutettujen kuvat/internet-videokamera?

3. TESTAA, miten olet tekstin viestin **TULKINNUT**. Mitä teksti mielestäsi sanoo

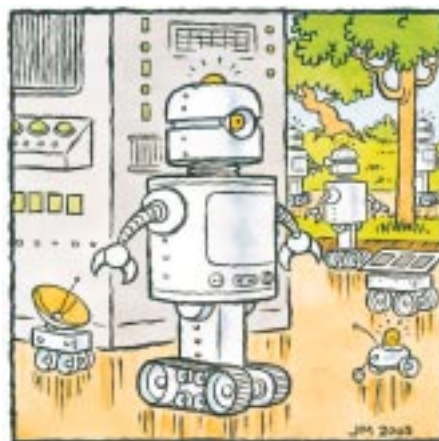
- kasvatettujen kudosten käytöstä tulevaisuuden lääketieteessä?
- elektroniikan kehityksen vaikutuksesta ko. alaan?
- geeniteknologiaan liittyvistä moraalisisistä ja eettisistä kysymyksistä?
- ihmisen kloonaamisesta?

4. PALJASTA TEKSTIN KANNANOTOT lukemalla tarkasti. Etsi kohdat, joissa

- ennustetaan eriarvoisuuden syvenemistä maailmassa,
- suhtaudutaan epäilevästi ihmisen toiminnan motiiveihin ja kykyyn hallita teknologian kehitystä,
- asennoidutaan positiivisesti teknologiseen kehitykseen,
- asetetaan kehitys epäilyttävään tai jopa naurettavaan valoon.

Lisälähteille

1. Käytä tekstin avainsanoja hakusanana ja tutki Internetistä, miten paljon suomenkielistä tietoa aiheista on saatavilla.

Teksti ajattelun APUna

Tekstillä on tavoite

Tekstintutkijat sanovat, että jokainen teksti on teko. Teko voi olla esimerkiksi opettamista, varoittamista, huvittamista, moittimista jne. Kaikilla teksteillä on siis tavoite, vaikka se ei siitä ensisilmäyksellä näkyisikään.

Teksti myös haastaa lukijansa vuoropuheluun kanssaan ja saa aina ajattelemaan. Opiskelulukemisessa ajatusten tietoinen kokoaminen kuuluu aina asiaan; aikakauslehtitekstin herättämien ajatusten äärellä on hyvä viivähtää.

1. KIRJATKAA yhteisesti opiskeluryhmänne ajatuksia tekstin lukemisen ja tekstin erittelyn jälkeen. Millaisia ajatuksia teksti herättää

- lääketieteen kehityksestä ja painopisteistä?
- maailman kahtiajaosta?
- yhteiskunnasta, jossa ihmiset voivat elää yhä pidempään?
- tulevaisuuden perhe-elämästä?

Teksti haastaa mieltämään

Lukijan suhde tekstiin syvenee, jos hän oppii jatkamaan tekstin näkökulmia omilla pohdinnoillaan. Kysymysten esittäminen tekstille ja tekstistä eteenpäin on tärkeä taito niin opiskelun kuin arkielämän kannalta.

1. ETSIKÄÄ JA ESITTÄKÄÄ VASTAUKSIA kaikkien kolmen jutun pohjalta syntyviin kysymyksiin. Tuokaa keskusteluun mukaan myös omia kysymyksiänne, jotka ovat heränneet lukemastanne.

- Onko kirjoittaja oikeassa sanoessaan, että laitton ihmiskauppa vähenisi, jos kasvatusteknologia onnistuisi?
- Mitä seurauksia suoraan silmien verkkokalvolle heijastettujen elokuvien tulosta markkinoille olisi?
- Mitä hyötyä geeniteknologiasta ihmiselle on? Entä mitä haittaa?
- Pitääkö teknologian kehitystä valvoa?
- Miten itsestään tietoisin robotin kehittämisen onnistuminen vaikuttaisi yhteiskuntaan? Pohdi asiaa niin oman elämäsi kuin koko ihmisyyhteyden kannalta.
- Onko mahdollista palata aikaan, jolloin videovalvontaa ei ollut?

Teksti synnyttää toisen tekstin

Tekstin pohjalta kirjoittaminen eli aineistosta kirjoittaminen on olennainen osa opiskelutaitoja. Matti Lintulahden artikkeli tarjoaa aineistoa monenlaiseen kirjoittamiseen.

1. TIIVISTÄ Lintulahden artikkeli kainalotekstien tapaiseksi pikkutekstiksi.

2. Käytä edellisen tehtävän kysymyksiä lähtökohtana ja **KIRJOITA TEKSTI, JOSSA POHDIT TAI OTAT KANTAA** kiihtyvään teknologiseen kehitykseen. Otsikoi itse.

3. Sijoita itsesi vuoteen 2030. **KIRJOITA TEKSTI, JOKA KUVAA**, millaisessa maailmassa silloin eletään. Kirjoitelmasi tyylilajin voi olla mikä tahansa esseestä sciifiin.